

Tecken på någon är utsatt för människohandel

Människohandel drabbar kvinnor, män, flickor, pojkar och transpersoner. Att känna igen tecken kan vara ett sätt att bli extra vaksam på att en person kan vara utsatt för människohandel. Varje upptäckt kan sätta stopp för fortsatta övergrepp och exploatering. Därför är du viktig i arbetet!

Exempel på allmänna indikatorer på människohandel är hämtade från [Manualen vid misstanke om människohandel](#). I manualen får du som i ditt arbete möter barn eller vuxna som befinner sig i en utsatt livssituation, eller som arbetar med att förebygga och bekämpa våld och brott, praktiskt stöd och vägledning i hur du ska agera om du kommer i kontakt med någon utsatt för människohandel.

Det är viktigt att komma ihåg att den individuella situationen för förmodade offer för människohandel, människoexploatering och prostitution varierar, och att en samlad bedömning av iakttagelser och offrets egen berättelse alltid måste göras.

Förekomsten av en eller flera indikatorer från en lista innebär inte automatiskt att en person är utsatt för människohandel. Inte heller innebär avsaknaden av indikatorerna i listan att det inte kan vara fråga om människohandel ändå.

En person kan utsättas för människohandel för sexuella ändamål, tvångsarbete, kriminalitet, tiggeri, organhandel samt krigstjänst. En person som utsätts för människoexploatering utsätts i huvudsak i arbete under uppenbart orimliga villkor samt tiggeri. Personer som utsätts för prostitution kan vara utsatta för människohandel eller koppleri men behöver inte vara det.

Exempel på tecken på att en person kan befinna sig i människohandel

- Om en person saknar pass- eller ID-kort, eller om hen har falska ID-handlingar.
- Om hen saknar kontaktuppgifter till de personer som tog emot hen vid ankomst till Sverige.
- Om hen verkar kontrollerad av någon som exempelvis ringer ofta eller följer med vid besök, bokar besök etc.
- Om hen ofta försvinner utan förklaring.
- Om hen ser välklädd ut och/eller har mycket pengar på sig men kan inte redogöra för var pengarna kommer ifrån.
- Om hen är inblandad i kriminella aktiviteter eller nätverk.
- Om hen kommer till en mottagning upprepade gånger med skador eller har tidigare skador som hen inte sökt för men som upptäcks vid besök.
- Uppvisar oro/rädsla för att prata med dig.

Tänk på att både barn och vuxna kan exploateras av någon de känner, som en familjemedlem, släkting eller bekant. Den som utnyttjas kan även vara utsatt för [hedersrelaterat våld och förtryck](#) och andra former av våld.

Vem hamnar i människohandel/människoexploatering?

Både män, kvinnor, icke-binära och barn hamnar i människohandel, människoexploatering och prostitution. Det finns olika anledningar till att hamna i människohandel eller människoexploatering. Man brukar prata om push- och pullfaktorer. Push-faktorerna, som handlar om varför någon drivs in i situationer som sedan kan leda till att de blir exploaterade och brukar delas in i individuella och samhälleliga faktorer. På individuell nivå handlar det dels om att de kan tillhöra minoriteter och diskriminiserade grupper, att de har låg utbildningsnivå, att de haft en försummad uppväxt eller kommer från en dysfunktionell familj eller avsaknad av familj. På en samhällelig nivå kan de komma från områden med hög kriminalitet, områden med hög förekomst av prostitution, med utbredd fattigdom, utbredd korruption, där det finns bristfälliga samhälleliga resurser, en politisk och social oro men också pågående krig. Pullfaktorerna som handlar mer om vad de själva väljer kan handla om erbjudande om arbete eller utbildning eller att få komma till Europa eller Sverige specifikt. Människor som inte har det bra söker sig ofta till något de tror kan vara bättre.

Sex mot ersättning/prostitution

Vem väljer att sälja sex?

Det finns lika många anledningar till att hamna i prostitution som det finns personer i prostitution och människohandel. Nedan finns några faktorer som påverkar.

Fattigdom

Gäller framförallt de kvinnor som kommer hit från andra länder. Löften om ett arbete och en ny framtid kan locka. Verkligheten i Sverige kan se helt annorlunda ut än vad de utlovats.

Psykisk ohälsa

Många som befinner sig i prostitution lider av psykisk ohälsa. De visar tecken på PTSD (posttraumatisk stress) och har ofta en lång historia av ohälsa med sig.

Sexuella övergrepp

Många kvinnor berättar om övergrepp både nyligen och långt tillbaka i tiden. Att sälja sig och gå in i en destruktiv sexualitet blir ett sätt att försöka läka sårerna och dämpa ångesten. Tyvärr har det motsatt effekt och brukar eskalera i stället.

Missbruk

Tidigare var bilden av prostitution att man gjorde det för att få pengar till droger. Det förekommer fortfarande, men vanligen är det tvärtom. För att uthärda livet i prostitution tar personen till droger.

Hemlöshet och utanförskap

Den grupp som vi nu ser riskerar att hamna i prostitution i allt högre grad är papperslösa som stannar kvar i Sverige efter avslag på asylansökan. De fruktar för sitt liv i hemlandet och ser prostitution som ett sätt att överleva här.

Exempel på tecken på att en person befinner sig i prostitution

- missbruk
- våldsutsatthet
- ekonomiska problem
- sexuellt risktagande, till exempel många partners eller inte skydda sig
- testar sig ofta mot sexuellt överförbara sjukdomar
- genomgår många aborter
- självskadebeteende

När det gäller barn är det bra att särskilt uppmärksamma

- tidigare övergrepp
- känslomässig försummelse
- dålig eller ingen anknytning/relation till föräldrar
- psykisk ohälsa, behov av pengar, narkotika etc.

Personer som befinner sig i prostitution behöver inte definiera sig som en person som säljer sex. Därför är det bättre att fråga om ersättning vid en sexuell handling, exempelvis: *"Har du varit med om att få något för sex, till exempel pengar, alkohol, kläder eller bostad?"* eller *"Har du fått något i utbyte mot sex?"*.

Många som säljer sex kommer inte att medge att de gör det första gången de får frågan. Andra kanske medger det men menar att de själva bestämmer över sin kropp och att ingen annan kontrollerar personen. Personer som är kontrollerade av andra kan också säga att de är självständiga i sitt beslut att sälja sex.

Tillfällen att fråga

- vid provtagning för könssjukdomar
- vid frågor om finansiering av missbruk
- vid vård efter en våldtäkt
- i mötet med våldsutsatta
- i mötet med personer med psykisk ohälsa
- i mötet med barn på rymmen från institutioner
- i mötet med ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning

När det gäller barn ska du alltid fråga!

Om någon utsatt i prostitution

Många som utsätts i prostitution skäms eller ser det som att det är deras eget fel, eller inte ser sig själva som utsatta. Det är därför viktigt att stötta och berätta vilken hjälp som finns att få från socialtjänst eller civilsamhällsorganisationer, och att man kan polisanmäla.

Om du arbetar inom vården ska du dokumentera patientens svar på frågor om våld liksom tecken och symtom på våld i patientjournalen. Det är viktigt att dokumentera våldsutsatthet under skyddade sökord i journalsystemet, så att dessa uppgifter inte syns om patienten loggar in i Journalen 1177 i Vårdguiden. Detta för att en partner som utsätter någon för våld inte ska kunna tilltvinga sig information om vad det står i journalen. Läs mer hur du kan dokumentera och följa upp symtom och skador i lokala handlingsplaner och riktlinjer eller på; [Nationellt centrum för kvinnofrid](#).

Ska jag anmäla, och till vem?

Alla kan anmäla misstankar om att barn far illa till socialtjänsten i den kommun där barnet bor. All personal inom polis, skola, hälso- och sjukvård och tandvård är skyldiga att göra orosanmälan till socialtjänsten om de i sitt arbete misstänker att ett barn far illa. Orosanmälan ska göras även om barnen inte har sett eller hört våldet.

Vid misstanke om vissa brott mot barn, bland annat vålds- och sexualbrott får polisanmälan göras utan hinder av sekretess även om brottet kan ge lägre straff än ett års fängelse.

När det gäller misstanke om brott mot vuxna som är så allvarligt att det kan ge straff på minst ett års fängelse har personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvård möjlighet att bryta mot tystnadsplikten och göra en polisanmälan om brottet och svara på frågor från polis, åklagare och domstol. Exempel på ett sådana brott är våldtäkt och människohandel. Vid lägre straffvärde kan du inte bryta tystnadsplikten och kan inte anmäla det du hör om en vuxen våldsutsatt person, om du inte har personens medgivande. I vissa fall, om en vuxen person bedöms leva i missförhållanden eller omsorgsvikt vid funktionsnedsättning eller demenssjukdom, kan sekretess brytas. Om du är osäker i ett enskilt fall kan du ringa och rådfråga verksamhetens jurister utan att röja personuppgifter.

Vårdpersonal och socialtjänsten kan alltid polisanmäla pågående brott.

Bemötandet är centralt

Ett gott bemötande i socialtjänsten och hälso- och sjukvården är generellt sett en av de viktigaste faktorerna för att utveckla en mer jämlik hälsa, vård och omsorg. Personer som säljer sex är ofta marginaliserade och stigmatiserade i vårt samhälle. De riskerar också att internalisera den synen på sig själva, vilket leder till skamkänslor och självanklagelser. Hur den enskilde blir bemött av yrkesverksamma är då centralt, eftersom ett bra bemötande kan minska känslorna av skuld och skam.

Att fråga är att se

Det är viktigt att poängtera att personer som säljer sex kan ha behov av stöd och hjälp oavsett hur de själva betraktar omständigheterna kring sina handlingar. Det är av stor vikt att inte se personer som säljer sex som enbart offer, utan också ta fasta på den styrka de har. Det bidrar till att minska den enskildes vanmakt över sin situation och att öka känslan av att ha eget värde, kontroll över sitt dagliga liv och en möjlighet att ändra sina livsbetingelser.

Utgå inte från att alla som har sex mot ersättning vill sluta med det eller att det gör det mot sin vilja. De kan betrakta det som ett eget val som de själva tagit initiativ till. Att utgå från att personen utsatts för tvång kan öka skammen eller känslan av att vara missförstådd, vilket i sin tur kan försvåra den fortsatta kontakten.

- Våga lyssna och ta emot utan att själv bli drabbad, och stå ut med personens berättelse.
- Visa respekt och bekräfta personens berättelse. Bjud in till ett förutsättningslöst samtal.
- Kom ihåg att det kan upplevas som svårt och skamfyllt att berätta om eventuella erfarenheter av sex mot ersättning. Det bygger på att det finns en förtroendefull kontakt, och för detta krävs ofta tid.
- Använd de ord som personen själv använder för att beskriva sina handlingar och sin situation – utan att för den skull använda ord som du själv inte känner dig bekväm med.
- Använd neutrala uttryck, till exempel partner.
- Utgå inte från att personen känner till vad som är lagligt eller olagligt.
- Utgå från personens egen upplevelse av sin situation.
- Utgå inte från att det handlar om att han eller hon har blivit tvingad att sälja sex, det kan öka skammen eller känslan av att vara missförstådd. Ha samtidigt med dig att så ändå kan vara fallet.
- Visa inte aversion eller förskräckelse över det som personen berättar. Förvåning eller förskräckelse kan bekräfta farhågorna om hur annorlunda eller ”fel” han eller hon är.
- Visa trygghet inför frågor om sex, och ha beredskap att ta emot information även om du kan uppleva den som ”ovanlig”.
- Ta reda på vilket stöd och vilken hjälp personen själv efterfrågar.
- Var beredd att träffa personen vid något mer tillfälle. Boka in ett nytt möte.

Stöd till yrkesverksamma

Vid behov av rådgivning kan Regionkoordinator mot prostitution och människohandel kontaktas på Tel: 0470-438 86 eller 0706-46 19 12. Fler kontaktuppgifter till regionkoordinatorer i Region syd och i hela landet finner du här [Regionkoordinatorer | NSPM](#).

Nationella Stödtelefonen för yrkesverksamma 020-39 00 00 (NSPM Jämställdhetsmyndigheten)

Nationella stödtelefonen erbjuder råd och vägledning i ärenden som rör prostitution och alla former av människohandel och människoexploatering. Stödtelefonen vänder sig till dig som arbetar inom kommun, myndighet eller frivilligorganisation. Telefonen 020-39 00 00 är bemannad under kontorstid på vardagar. Vid brådskande ärenden kontakta polis på telefonnummer 114 14 alternativt socialjour eller motsvarande jourfunktion inom socialtjänsten. Vid akut fara ring 112.